

Aasta lavastus: Theatrumi „Joonud“. Gabriel – Tarmo Song, Mathias – Leino Rei.

Piia Ruber

Teatri aastauhinna laureaadid 2014. aastaloomingu eest

Teatri aastaauhindade laureaadid 2014. aasta loomingu eest

Auhinnad anti üle 27. märtsil teatripäeva peol rahvusooperis Estonia.

AASTA LAVASTUS

„Joonud“ (Theatrum, autor Ivan Vöröpajev, lavastaja Lembit Peterson, kunstnik Lilja Blumenfeld, liikumisjuht Tiina Mölder, helikujundaja Marius Peterson, valguskunstnik Rene Liivamägi, videokunstnik Sander Põldsaar, grimmiikunstnik Helga-Aliis Saaren, produtsent Aive Sarapuu)

SÕNALAVASTUSTE AUHINNAD

Lavastaja auhind

Andres Noormets – lavastused „Deemonid“ (Vanemuine), „Mandel ja merihobu“ (Endla) ning „3 öde“ (Rakvere teater).

Kunstniku auhind

Pille Jänes – kujundus lavastustele „Brand“ (VAT-teater), „Surnud hinged“ (Tallinna Linnateater) ja „Keskmängustrateegia“ (Eesti Draamateater).

Meespeaosa auhind

Päaru Oja – Billy lavastuses „Hõimud“ ja Willem lavastuses „Vennas“ (mõlemad Eesti Draamateater).

Naispeaosa auhind

Anne Reemann – Varvara Pavlovna lavastuses „Igatsus“ (Tallinna Linnateater).

Meeskõrvalosa auhind

Gert Raudsep – osatäitmised lavastustes „Mu naine vihastas“ ja „Tõde, mida ma olen igatsenud“ (mõlemad teater NO99).

Naiskõrvalosa auhind

Katariina Unt – Agnes lavastuses „Brand“ (VAT-teater).

MUUSIKALAVASTUSTE AUHINNAD

Jassi Zahharov – Paavali Lempeliuse tegelaskuju kõrgetasemeline vokaalne ja lavaline teostus Eduard Tubina ooperis „Reigi õpetaja“ (Vanemuine).
Arne Mikk – Paul Hindemithi ooperi „Pikk jõulueine“ haarava ansambli tööga lavastus (Estonia).

BALLELILAVASTUSTE AUHIND

Sergei Upkin – Iason lavastuses „Medea“ ja Prints lavastuses „Uinuv kaunitar“ (mõlemad Eesti Rahvusballett).

TANTSULAVASTUSTE AUHIND

Tiina Ollesk ja Rene Nõmmik – „... and Blue“. Läbinisti eestimaine teos, mille kunstiline küpsus on saavutatud tihedas koostöös muusikute, valguskunstniku ning isikupäraste tantsijatega (Fine 5 ja Vaba Lava).

ETENDUSKUNSTIDE ÜHISAUHIND

Labürintteatriühendus G9 – kaasavad ruumirännakud „Heleaines“ ja „Mõtteaines“ (mõlemad Tartu Uus teater).

Sõnalavastuste muusikalise kujunduse auhind

Toomas Lunge – originaalmuusika Emajõe Suveteatri lavastustele „Üle linna Vinski“ ning „Karid ja kõrgused“.

Algupärase dramaturgia auhind

Martin Algu – „Väävelmagnooliad“ (klassikalise draamavormi värskendamine ning peensusteni läbi töötatud dialoogi kaudu ühiskondlikult kõnekate teemade käsitlemine).

Kristallkingakese auhinnad

Vallo Kirs – lavastused „Idioot“, „Vanad ja noored“ ning „Kahe isanda teener“ (kõik Ugala) ning „Hiirtest ja inimestest“ (Tallinna Linnateater).

Olga Zaitseva – Almirena Georg
Friedrich Händeli ooperis „Rinaldo“ ja
Giannetta Gaetano Donizetti ooperis
„Armujook“ (mõlemad Estonia).

Eesti Näitlejate Liidu auhind
Raivo E. Tamm

**Aleksander Kurtna nimeline
auhind**

**Sigrid Tooming ja Paul-Eerik
Rummo** – Henrik Ibseni värsdraama
„Brand“ tõlge, mis on Eesti suuremaid
klassikalisi kultuuritegusid Dante
„Jumaliku komöödia“ tõlkimise
järel. Sigrid Toominga proosatõlkele
toetudes on Paul-Eerik Rummo leidnud
stiilipuhta värsikeele, mis võimaldas
Ibseni XIX sajandi riimluule tuua
tänapäeva sisuliselt adekvaatsena ja
mõjusalt lavaküpsena.

**Reet Neimari nimeline
kriitikaauhind**

Alvar Loog – järjepidev teatrikriitik,
kellel õnnestus tekitada elav ning
vastukaja pälvinud arutelu teatri ja
performance'i piiride üle.

Salme Reegi nimeline auhind

Leino Rei – tundlik lavastajatöö
tajudega mängivas lavastuses „Siil
udus“ (Tartu Uus teater).

**Ants Lauteri nimeline
näitlejaauhind**

Sten Karpov – Joonas Tartu ja Nõu-
kogude sõdur lavastuses „Kangelane“,
Treplev lavastuses „Kajakas“,
Hlestakov lavastuses „Revident“,
Kasper lavastuses „Ballettmeister“,
Dean lavastuses „Mässajad“, Simon ja
Omakaitsesees lavastuses „Põletus“

TEATRITÖÖTAJA AUHINNAD

**Lavastust ettevalmistava töötaja
auhind**

Reigo Tammjärv – pealavameistri
loominguliselt ja inseneritehniliselt
keerulisi lahendusi on nõudnud teatri
NO99 lavastuste ettevalmistamine
ja rahvusvahelised koostööprojektid
(teater NO99).

Etendust teenindava töötaja auhind

Kadri Tammiste – etenduse juht, kes
hoidnud lavastusi kindlakäeliselt,
töökalt, täpselt, nõudlikult, abivalmilt,
sõnakalt ja naeratavalt (Eesti
Draamateater).

**Haldus- ja administratiivtöötaja
auhind**

Lea-Liisbet Peterson –
professionaalse trupijuhhi töö ning
inimlik panus kollektiivi hinge ja
südametunnistusena: säilitab rahu
ka kõige keerulisemates olukordades,
ei talu silmakirjalikkust ega ülekohtu
ning annab vajadusel räbaldunud
kunstnikuhingede psühholoogilist
abi (Estonia).

MADLI PESTI,
sõnalavastuste žürii liige

Sõnalavastuste žürii vaatas 2014. aastal 121 uuslavastust. Žürii oli usin: lavastusi vaadati tõepoolest igas Eestimaa nurgas. Pärjati loomingu 11 sõnalavastuses.

Gert Raudsep (fotol koos Juhan Ulfsakiga) pälvis meeskõrvalosa auhinna muu hulgas osatäitmise eest NO99 lavastuses „Tõde, mida ma olen igatsenud“.

Tiit Ojasoo

Kommentaar

Billy „Hõimudes“ Eesti Draamateatris – ilmselt pole vaatajat, kelle suu Päärü Oja vaadates etenduse ajal imestusest lahti ei vajuks. Millise süvenemisega loodud ja kui erisugused on need kaks rolli! Oja sisemise põlemisega mängitud

Kunstnik on lustinud kostüümidega: küllap aitasid näitlejaid lopsakate karakterite loomisel ka vaimukad kostüümid. „Brandis“ aga elavad tegelased oma õilsat elu askeetlikus mustas lava-ruumis, seal võib kostüümiloomise

Heplev lavastuses „Kajakas“, Hlestakov lavastuses „Revident“, Kasper lavastuses „Ballettmeister“, Dean lavastuses „Mässajad“, Simon ja Omakaitsemees lavastuses „Põletus“, James lavastuses „Imetegija“, Martin lavastuses „Nähtamatu maja“, Mark lavastuses „Boyband“, Korpikangas lavastuses „Vaikus“ (kõik Endla), Kassin lavastuses „Portselansuits“ ja Treat lavastuses „Orvud“ (mõlemad Eesti Draamateater), Johan ja Aaron lavastuses „Fanny ja Alexander“ ning Frank lavastuses „Deemonid“ (kõik Vanemuine), Ekke Moor lavastuses „Ekke Moor“ (Viimsi Suveteater).

Ants Lauteri nimeline lavastajaauhind

Ivar Põllu – dramaturg, lavastaja, teatrijuht, Tartu Uue teatri looja (2008).

Rahel Olbrei nimeline auhind

Ülo Vilimaa – omanäoline tantsija ja isikupärase käekirjaga koreograaf, kes on oma loomingus kandnud eesti balletile aluse pannud Rahel Olbrei ja Ida Urbeli traditsioone.

Otto Hermannini nimeline auhind

Heiti Riismäe – rahvusoperi Estonia fagotirühma kontsertmeister, oma ala professionaal ja eeskujulik kolleeg, kes töötab Estonias 1976. aastast.

tal 121 uuslavastust. Žürii oli usin: lavastusi vaadati tõepoolest igas Eestimaa nurgas. Pärjati loomingut 11 sõnalavastuses.

Aasta parimad kõrvalosad: Katriina Undi Agnes VAT-teatri „Brandis“ ning Gert Raudsepa rollid lavastustes „Mu naine vihastas“ ja „Tõde, mida ma olen igatsenud“ teatris NO99. Mitmekülgsete tippnäitlejate rollid jäid seekord silma pigem vähema kui rohkemaga. Gert Raudsep on laval tohutu sisemise intensiivsusega ja täpne, sulandub truppi orgaaniliselt. Katriina Unt peab „Brandis“ peamiselt kannatama. Undi Agnes toetab võimast ja kompromissitult Ivo Uukkivi nimega. Toetus ja kannatamine võib vaatajale olla tüütu. Aga ei, Katriina Unt kannatab nüansirikkalt, huvitavalt, vaikselt, mitte pealetükkivalt. Suure sisemise jõuga. Lavastaja Ingo Normetil õnnestus „Brandis“ lavastusega tõsta lagi ja seinad VAT-teatri pisikeselt saalilt. Katriina Undi Agnese vaimujõud aitas neil püsida.

Parimad peaosatäitjad on säravad ja tõusevad esile. Anne Reemanni Varvara Pavlovna Tallinna Linnateatri „Igatsuses“ on tark ja hooliv ja vaimukas. Pille Riin Purje on kirjutanud, et näitlejanna oleks justkui nimelt seda rolli kõik kaks-kümmend kuus teatris töötanud aastat oodanud. Jah, see ei olegi suureliselt öeldud. Päärü Oja Willem „Vennases“ ja

Oja vaadates etenduse ajal imestusest lahti ei vajuks. Millise süvenemisega loodud ja kui erisugused on need kaks rolli! Oja sisemise põlemisega mängitud Willem veab kogu „Vennase“ etendust ja see ammu elanud hiidlane poeb igale tänasele vaatajale lähedale. Sama sünnib Billyga „Hõimudes“: me mõistame seda kurti, perekonnast eemaldunud noort mees ja imetleme samaaegselt näitleja tehnilist võimekust mängida sellise täpsusega.

Lavastuskunstniku preemia sai Pille Jänes kolmes teatris tehtud erililmeliste tööde eest. Kui „Keskmängustrateegia“ kujundust Eesti Draamateatris iseloomustab pigem funktsionaalsus, mis sobis oma lihtsusest vastukaaluks Madis Kõivu keerulisele tekstile, siis Tallinna Linnateatri Taevalaval tegutsenud „Surnud hinged“ tõstab Jänese esteetiline, puhas visuaal argilabasusest kõrgemale, taeva suunas. „Keskmängustrateegia“ mäluteemalisi stüvaarutlusi aitab organiseerida just Jänese loodud selge ruumilahendus: lavapealsel tegutsetakse n-ö praegu, eeslavalt laskuva trepi alt, kust kumab Kõivu-kollast valgust, kostab pereliikmete esimese korruse askeldusi. Lava tagaosas, õhukese riide taga, elustuvad valikulised mälupildid. „Surnud hingedes“ elatakse moraalselt kahtlast elu ja tehakse räpasevõitu tegusid puhtal valgel puitpinnal.

„Brandis“ aga elavad tegelased oma õilsat elu askeetlikus mustas lava-ruumis, seal võib kostüümiloomise täpsus. Väikeses saalis, kus näitleja on vaid mõne meetri kaugusel, hakkab kõnelema iga särgipalistus ja taskupaigutus. Selline erakordne detailsus ja minimalism pole sage.

Kui kunstnikuauhind läks kolmes eri teatris tehtud töö eest, siis ka lavastajaauhind läks kolmes eri teatris (ja eri linnas!) tehtud töö eest. Andres Noormetsa kolm lavastust Pärnus, Tartus ja Rakveres on nii erisugused: Walesi tänapäeva autori Kaite O'Reilly „Mandel ja merihobu“, rootsi nüüdisautori Lars Noréni „Deemonid“ ja vene klassiku Anton Tšehhovi „3 öde“. Kui Eestis on üksikuid teisigi lavastajaid, kes loovad ise oma töödele nii visuaalse kui ka helikujunduse ja vaataja saab kõikehaarava tervikkogemuse, ning on ka teisi lavastajaid, kes armastavad nii klassikalist kui ka tänapäeva näitekirjandust ja suudavad selle siin ja praegu kõnelema panna, siis Noormetsa töid iseloomustab ainult talle omane, raskesti selgitatav kerguse atmosfäär. Kummaline õhulisus, kergus ja helgus on Noormetsa lavastustes täiesti ainulaadne. See ei tähenda kerglust, sest teemadeks on mälukaotus, karm abi-elutragöödia, eksistentsiaalne igatsus ja igavus.

Kommentaar

KRISTEL PAPPEL,
muusikalavastuse žürii liige

Teatriaasta 2014 muusikapoleel tõusis esile kaks jõuvälja: küps meisterlikkus ja noorema generatsiooni uued otsingud. Arne Miku lavastatud „Pikk jõulueine“ on ilus, terviklik ja armastusega valminud kunstitöö. Kogu ansambel (dirigent Risto Joost) haakub ja suhtleb omavahel sundimatult ning vabalt. Vanemuise „Reigi õpetajas“ aga kannab Jassi Zahharov Paavali Lempeliusena kogu esitust (koos Karmen Puisi ja Mati Turiga). Zahharovile iseloomulik mastaapsus hääles ja žestis – ta ei unusta ka nüansseeritud väljenduslikkust – annab lavastusele vajaliku energia.

Muusikaliselt on „Reigi õpetaja“ Vanemuiselt väga hea saavutus. On selge, et Paul Mägi pöörab suurt tähelepanu kõrgele vokaaltasemele ja orkestri arendamisele. Harva esitatakse Tubina ooper on tänuväärne ka selles mõttes, et saab laulda eesti keeles ja rakendada eesti lauljaid. Seejuures on Tartus mär-

et saab laulda eesti keeles ja rakendada eesti lauljaid. Seejuures on Tartus märgata muret tekitavat tendentsi orienteeruda pigem löökrepertuaarile („Carmen“, „Aida“), mida esitatakse välissolistidega ja vähe arv kordi. Paralleelselt võiks anda rohkem võimalusi oma solistidele ning vähemalt ühe teose puhul aastas püüda arendada ansambli koostööd.

Meisterlikkust hindas žürii ka Hanna-Liina Võsa nomineerimisel. Võsa on Eestis vaieldamatult muusikalistaar number üks, kes täiesti oskab, valdab, valitseb oma žanri. Ta on särav ja kaasaaharav. See, et praegu jäi auhinnast üks samm puudu, on tingitud asjaolust, et Võsa rollilahendused jäävad paiguti ühelaadseks ning „Ooperifantoomi“ puhul ei toetanud teda ka puisevõitu peaosatäitja, külaline Norrast. Muusikalide lavaletoomine pole rahvahulki hüljutav tootmistöö, vaid ikka kunstiline ja väga nõudlik ettevõtmine kogu tegijaskonnale.

Möödunud teatriaastal oli teisigi lauljaid, kes tähelepanu äratasid, nagu Oliver Kuusik, Helen Lepalaan või Kristel Pärtna. Edukale algajale mõeldud Kristallkingakese auhinna pälvis noor sopran Olga Zaitseva, kes köitis muusikaalsuse ja lavalise südikusega.

Riigiteatrite lavastuste kõrvale tekib aasta-aastalt järjest rohkem projektipõhiseid ettevõtmisi, mis näitavad muusikateatri sisemist pulbitsemist ja potentsiaali – 2014. aastal minu meelest iseäranis tugevalt ja eripalgeliselt. Helena Tulve kammerooperi „It Is Getting So Dark“ („Läheb nii pimedaks“) lavalahendus (Reeda Kreen) ja muusikaline esitus (dirigent Veronika Portsmouth) Kadrioru lossis veensid oma tundlikkuse ja poeetilisusega. Omaette saavutus oli naiskoori dünaamiline, lainetav tegevuslikkus ja lauljate julgus luua minirolle. Lavastus sobiks kindlasti mõnele muusikateatri

Muusikalavastuste auhinna pälvis Jassi Zahharov Paavali Lempeliuse tegelaskuju kõrgetasemelise vokaalse ja lavalise teostuse eest Eduard Tubina ooperis „Reigi õpetaja“.

Gabriela Liivamägi

või nüüdismuusika festivalile. Uusi publikukihte kõnetas EMTA noorte heliloojate Marianna Liigi ja Sander Mölderit ettevõtmine, muusika- ja teatritudengite ühisprojekt „Korduma kippuvad küsimused“, kus peale aktuaalse temaatika pöörduti kaudselt ka ooperikunsti „korduma kippuva küsimuse“ juurde sõna ja muusika vahekorras. Muusikateatri võimalused ahvatlevad noori tegijaid ja nad haaravad kaasa ka noort vaatajaskonda. Seejuures ei taha ma mingil juhul tekitada noore-vana vastandust, sest pidada ooperipublikut vanaks on kliše, millega püütakse varjata oma (mõtte)laiskust. Pigem oleneb publiku koosseis tükist, ideedest ja lavastamisviisist, vahel küll ka esituspaigast. Ruumimõju tähtsus, veelgi enam aga fantaasiarikkus ja oskus ruumi kasutada tulid jõuliselt ja üllatusrohkesti ilmsiks 2014. aasta kolmandas „pulbitsevas“ projektis, Stockhauseni „Tierkreis'is“ („Sodiaak“; Eesti Kontsert kinos Helios, Yxus Ensemble ja NO99, lavastajad Anne Türnpu ja Eva Klemets), mis sellel aastal küll nomineerimiseni ei jõudnud, aga kujundas ometi tugevasti muusikateatri kogupilti.

Küsimus järgmisteks aastateks oleks, kas selliseid kvaliteetseid otsingulisi

projekte saaks kuidagi finantsiliselt julgelt toetada, et nende esituskord ei jääks ainult kahe-kolme etenduse piiresse. Rääkimata sellest, kui pikisilmi oodatakse EMTA kõrvalehituse ja saali valmimist.

KRISTIINA GARANCIS, balletilavastuste žürii liige

Balletiauhinna seekordne laureaat on Sergei Upkin 2014. aastal tantsitud Iasoni („Medea“) ja Printsiga („Uinuv kaunitar“). Upkin on saanud klassikalise tantsuhariduse Peterburi Vaganova nimelises balletiakadeemias, võitnud mitmeid rahvusvahelisi balletikonkursse ning töötanud pikka aega Estonias, kuid aastatel 2005–2007 ka Berliini Staatsballetis. Tema meisterlikkus seisneb klassikalise (Romeo „Romeos ja Julias“, Pähklipureja-prints „Pähklipurejas“) ja moodsama tantsukeele (Paride „Cassandras“, „Petruška“, des Grieux ja Lescaut „Manonis“) võrdselt heas valdamises. Upkin on praegu Estonia kõige mitmekülgsem ja kõrgetasemelisem meessolist.

Rahel Olbrei nimelise auhinna pälvis Ülo Vilimaa, kes on nii legendaarne tantsija kui ka uuendusliku teatrimõttega

koreograaf. 1962. aastast töötas Vilimaa teatris Vanemuine alguses balletisolisti, seejärel ballettmeisteri, peaballettmeisteri ja lavastajana. Unustamatud on tema lühiballetiõhtud („Kontrastid“, 1967; „Muinasjutud“, 1969; „Maalid“, 1969; „BCD“, 1973; „Portreed“, 1975). Samuti on mitmekülgne Vilimaa mänginud filmides, lavastanud oopereid, näidendeid ja muusikale („Kalevipoeg“, 1985; „Minu veetlev leedi“, 1990). Oma loomingus on ta kandnud eesti balletile aluse pannud Rahel Olbrei ja Ida Urbeli traditsiooni.

HELLI EINASTO, tantsulavastuste žürii liige

Seoses sellega, et Eesti Teatriliit otsustas hakata välja andma etenduskunstide aastaauhinda, võttis tantsulavastuste žürii nõuks keskenduda eelkõige lavastustele, kus on kasutatud meediumina liikuvat keha. Selle otsusega jäi kõrvale hulk lavastusi, kus kombatakse tantsu ja muude etenduskunstide piire ning mis olid varasematel aastatel tantsuteatri žürii vaateväljas. Tulemus pole siserin-gile kuigi üllatav: selliseid nn liikumis-põhiseid tantsulavastusi on vähe, sest suurema osa tantsuväljast on vallutanud

Kommentaar

etenduskunstide piiridel balansseerivad lavastused, kus ei kasutata oma sõnumi peamise edastajana keha(de) mõtestatud liikumismustreid (koreograafiat).

Žürii arvates oli aasta üsna kasin, midagi väga üllatavat ja vapustavat ei olnud ning kaalukausile jäid peale Mari-Liis Eskussoni nn vanad tegijad ehk Ruslan Stepanov, tandem Külli Roosna ja Kenneth Flak ning tantsuteater Fine 5. Kõigi nominentide puhul sai välja toodud koreograafide ja tantsijate koostöö: selleks et koreograafiline mõte elaks, peab see realiseeruma tantsukõnes. Žürii soovis oma valikuga rõhutada just tantsijate rolli tantsulavastuse sõnumi edastamisel. Nii ei olnud nomineeritud mitte niivõrd koreograafid-lavastajad, kuivõrd nende tööd: Ruslan Stepanovi mitmekihiline, liikumis- ja kehapõhine lavastus „Klapp“ kolmele omanäolisele tantsijale (Raho Aadla, Arolin Raudva, Sigrid Savi), kellele oli antud võimalus olla mitte üksnes tõlgendaja, vaid ka looja; Mari-Liis Eskussoni „Vägisi“ kui huvitav ja jõuline keha liikumiste eksponeerimine Raho Aadla ja Arolin Raudva pingestatud dueti kaudu; Tiina Olleski ja Rene Nõmmiku „... and Blue“, mille kunstiline küpsus oli saavutatud tihedas koostöös isikupäraste tantsijate Simo Kruusemendi, Tiina Olleski, Olga Privise, Helen Reitsniku, Tatjana Romanova ja Endro Roosimäega. Kenneth Flaki ja Külli Roosna „Blood Music“ sai esile tõstetud kui eksperiment helide ja soolotantsija füüsilise tegevuse omavaheliste seoste uurimiseks eksistent-siaalsete ideede kaudu.

Auhinna määramisel Fine 5 lavastusele „... and Blue“ sai arvesse võetud asiolu, et tegemist on 100% eestimaise

Taavo Rimmel ja Virkko Veskoja, valguskunstnik Airi Eras, visuaalide looja Rain Saukas ning kostüümikunstnik Epp Kubu), mis tänapäeva, üha enam rahvusvahelistuvas kunstielus on muutumas väärtuseks omaette.

Mõtlemiskoht on see, et suurem osa tantsuväljal oliaist eelistab „mütata“ etenduskunstide vallas ning ehedat tantsukunsti väljaspool balletiteatrit jääb üha vähemaks (eriti kui vaadata ajas tagasi ning mõelda näiteks 1990. aastatele). See ei tähenda sugugi, et liikuv keha oleks oma tähenduse kaotanud, vaid osutab tõigale, et liikumist peamise meediumina kasutava tantsulavastuse ettevalmistamine ja käigushoidmine projektipõhisena on väga raske. Erinevalt teistest teatrikunsti harudest nõuab tantsu harrastamine selleks sobivat ruumi (piisavalt suurt, parajalt sooja ja elastse põrandaga). Kuigi ruumid pole Eestimaalt kadunud, ei ole nende igapäevane üürimine taskukohane ühelegi tantsijale, kes peab enda vormishoidmiseks tegema iga päev treeningut, ega koreograafile, kes vajab liikumise loomiseks ja sellega töötamiseks ruumi. Samuti on raskendatud tantsulavastuste käigushoidmine, sest tantsijad peavad enne iga etendust lavastuse uuesti kehaliselt mitu korda läbi tegema. Kui tantsus jätkatakse projektipõhisena, siis on karta, et kohalikku elu nüüdisaegses liikumiskeeles mõtestav teatrivaldkond hääbub.

KIRSTEN SIMMO,

Salme Reegi nimelise auhinna žürii liige

Salme Reegi nimelise auhinna žürii liige

lavastusi, kui viis nominatsiooni võimaldas esile tõsta, ei saa kahjuks öelda, et tase oleks olnud ühtlaselt kõrge. Nii mõnegi lavastuse puhul oli probleemiks liigne orienteeritus kassatulule, fantaasiavaene materjalivalik või lihtsalt puudulik kunstiline ülesanne. Suur puudus on lugudest ja lavastustest, mis puudutaksid ausalt ja hoolivalt tänapäeva teemasid ega sünnitaks juurde klišeesid või kinnistaks vananenud stereotüüpe. See ei tähenda, et lavastused peaksid ilmtingimata olema rasked ja tõsised, ka meelelahutuses ja muinasjutus pole midagi halba, kuid kõik loojad võiksid siiski esimese asjana endalt küsida, miks tänapäeva laps vajab praegu just seda lugu ning milline võiks olla parim vorm selle loo jutustamiseks.

Esmalt tõstan esile mõned lavastused, mis köitsid küll žürii tähelepanu, kuid jäid kahjuks nominentide hulgast välja. Ivo Eensalu lavastatud „Mina olin veel väikene“ Rakvere teatris täiendab tugevate koguperelavastuste rida. Lavastus tutvustab kaasahaaravalt eelmise sajandi alguse maapoiste tegemisi, tähtsal kohal on sobiva atmosfääriga ruum ning elav muusika Kõrsikute esituses. Palju vastukaja tekitas teatri NO99 noortelavastus „poh, YOLO“, kus räägitakse ausalt ja ilma üldlevinud retoorikata alkoholist. Lavastuse vormina kasutatakse meil uudset, kuid näiteks Saksa maal rohkem levinud klassiruumiteatrit, kus näitlejad sõidavad kooli ning annavad etendusi klassiruumis, ühele klassile korraga.

Noortele sobiv lavastus on ka soome lavastaja Tero Jartti „Käbekärp“ Von Krahli teatris, mis loo järgi võiks liigi-

julge välise koomikaga mõjub vabastavalt värskena. Tänapäevase tunnetusega loodud lavastus pakub elusat teatrit ja stambivaba näitlemist.

Auhinna pälvinud Leino Rei hooliv ja tundlik lavastus „Siil udus“ Tartu Uues teatris puudutas siiski enim. Rei puhul tuleb esile tõsta pühendumist noore vaatataja teatrile: ta otsib ja areneb ning üllatab uute leidlike lahendustega. Tunnustada tuleb ka Tartu Uut teatrit, kes võttis nii mõneski mõttes riskantse projekti oma katuse alla – lavastusel on väga eriline ruum ning vaatajaid mahub sinna vaid mõnikümmend. Tervikkogemuses on ühtviisi olulised nii ruum, lõhnad, muusika, valgus kui ka kontakt kaaspublikuga, rääkimata näitlejatest-nukkedest, palju mõtteruumi lubavastavastuse rütmist, lihtsast loost ja hoolikalt kaalutud vähestest sõnadest.

Väga huvitavalt mõjus Helen Rekkori varjuteatrilavastus „Üle vee“ Vabal Laval: hea näide, et kaasahaaravat lugu on võimalik jutustada ka varjus peituva näitleja kontuuri kaudu, kui kogu visuaalia, muusika ja tegijate loomisjulgus seda toetavad. Zuga Ühendatud Tantsijate „Käik“ on korraga nii tantsuteater kui ka osalusteater: ei tasu karta, et lapsed ei saa tantsust aru või ei suuda toimuvat jälgida. Need tantsijad mõistavad erakordselt hästi, kuidas lapsi ennast jälgima panna ning tõmbavad kõik mänguga kaasa – etenduse lõpuks on tantsulava täis õnnelikke lapsi, kes on uue kogemuse võrra rikkamad.

Sandra Lange „Võlupood“ Nukuteatris üllatas kunstiküpse meisterlikkusega visuaalsete kujundite loomisel. Mustkunst ja maagia annavad lavastusele

vaheliste seoste uurimiseks eksistentiaalsete ideede kaudu.

Auhinna määramisel Fine 5 lavastusele „... and Blue” sai arvesse võetud asjaolu, et tegemist on 100% eestimaise lavastusega (lisaks koreograafidele ja tantsijatele on „kohalikud“ ka muusikud

KIRSTEN SIMMO,

Salme Reegi nimelise auhinna žürii liige

Salme Reegi nimelise auhinna žürii vaatas aastaga ligi 40 laste- ja noortelavastust. Kuigi aruteludes jäi pinnale rohkem

Margus Tuuling

26. XII 1941 – 2. IV 2015

Lahkunud on tunnustatud teatripedagoog, näitleja ja lavastaja Margus Tuuling.

Jaagupist, Häädemeeste valla talupe-rest pärit pois lõpetas sealse neljaklassilise Kalju algkooli, misjärel sai põhihariduse Häädemeeste mittetäielikus keskkoolis. 1960. aastal lõpetas Tuuling Pärnu I keskkooli ning õppis seejärel elektrikuna töötamise kõrvalt ka Pärnu teatri stuudios. 1962. aastal astus ta lisakonkursiga lavakooli, mille II lennu lõpetajana (1965) sai temast koos Rudolf Allaberdi, Iivi Lepiku, Luule Komissarovi, Tõnu Mikiveri, Tõnu Tamme, Marje Metsuri jt uue teatri, ENSV Riikliku Noorsooteatri looja, peanäitejuhiks kursuse juhendaja Voldemar Panso.

Tema rollidest olgu nimetatud Reynaldo („Hamlet“, 1966), Nuhk (Gorki

„Ema“, 1967), Toomingas („Kevade“, 1969), Romano (Schilleri „Fiesco vandenõu Genuas“, 1971), Muff Potter („Tom Sawyeri seiklused“, 1974), Šerif Thomas („Vihmameister“, 1975), Anthony Marston („Kümme neegrit“, 1976), Jaan/Jaanus („Peaproov“, 1977).

Lavastajana tõi ta koduteatris välja oma lastenäidendid „Sabad sõlmes“ (1972), „Nips-näps näärike“ (1973), „Bumerang“ (1979) ning pedagoogikaülikooli tudengitega „Trollitantsu“ (1990). Samuti lavastas ta teiste autorite näidendeid amatöörtruppidega Saue ja Keila kultuurimajas ning mitmel pool mujal. Näidendi „Sabad sõlmes“ lavastas 1996. aastal Endlas Kaarel Kilvet.

Tuuling mängis ka mitmes filmis, kehastades näiteks Kopfschneiderit Mikk Mikiveri filmis „Indrek“ (1975) ja Mihklit Kalju Komissarovi filmis „Metskapten“ (1971).

Juba teatritöö kõrvalt, alates 1975.

klassile korraga.

Noortele sobiv lavastus on ka soome lavastaja Tero Jartti „Käbekärp“ Von Krahli teatris, mis loo järgi võiks liigitada naiivseks muinasjutuks, kuid oma üle vindi keeratud absurdihuumori ja meie kultuuriruumis isegi harjumatu

aastast, oli ta praeguse Tallinna ülikooli kultuuriteaduskonna režiiõppejõud. Aastal 1987 lõpetas Tuuling Leningradi Kultuuriinstituudi aspirantuuri pedagoogikakandidaadina. Alates 1990. aastast oli ta Tallinna ülikooli dotsent ning 1991.–1999. aastani kultuuriteaduskonna hinnatud dekaan. Tuuling arendas kultuuriteaduskonda nii sisuliselt kui ka organisatsiooniliselt, just tema idee ja teostusena sündis Laia tänava õppehoone õuelava, mis leidis rakendust üliõpilastööde esitlemisel linnarahvale. Tema ajal alustas audiovisuaalsete distsipliinide õpetamist filmi ja video õppetool, rajati täienduskoolituseks kultuuri- ja kunstikeskus, loodi linnakultuuri õppetool.

Margus Tuulingult on kirjutatud kaks õppemetoodilist raamatut „Pidu ja inimene“ (1987) ning „Esimesed sammud teatriteel“ (2001).

„Usun, et olen leidnud oma tee. Kui on küsitud, olen öelnud, et teater on olnud

Sandra Lange „Võlupood“ Nukuteatris üllatas kunstiküpse meisterlikkusega visuaalsete kujundite loomisel. Mustkunst ja maagia annavad lavastusele juurde nauditava salapära, lugu puudutab ja on helge, näitlejatööd täpsed ja siirad.

mu elu ja armastus. Ma olen saanud tudengitega teha täpselt seda tööd, mida olen tahtnud teha. Pedagoogiline liin on olnud minu rida küll, arvan ma.

Kuna teatrikunst on oma olemuselt loominguline, siis tuleb üksikul end pisut maha salata, harjuda ja arvestada ümbritseva iseärasustega, jäädes samas suureks isiksuseks ning arendades edasi oma joont, oma eripära. Ainult isiksuse võlu on see, mis kiirgab ja tekitab emotsionaalse kaarleegi lava ja saali vahel. Siin on väga lihtne retsept: pea enesest lugu, et teised võiksid sinust lugu pidada.“

Austatud kursusekaaslast, armastatud õppejõudu ning väarikat inimest mälestades

Eesti Lavastajate Liit

Tallinna Ülikool

Tallinna Linnateater

Teatri- ja Muusikamuuseum

Eesti Teatrilii